

Högskolan Kristianstad

VT 2011

Lärarytbildningen

Religion III

Gud vs. ondskan

- en studie av prästers gudsföreställning och deras syn på teodicéproblemet

Författare

Tommy Svensson

Handledare

Roy Wiklander

Abstract

Min uppsats *Gud vs. ondskan* är en studie av vilken gudsuppfattning präster har, samt hur de argumenterar kring teodicéproblemet. Efter en halv termins studier i religionsfilosofi valde jag att skriva detta arbete där jag intervjuade fem olika präster och lät de svara öppet på ovanstående frågor. Mitt arbete är en kombination av litteraturstudier och en empirisk undersökning och jag gav mig in i detta arbete utan att försöka försvara någon tes. Denna uppsats är att betrakta som ett underlag för att ge kunskap om vilken gudsuppfattning präster har och hur de får ihop problemet med en allgod Gud och en existerande ondska.

Efter en inledande bakgrunds- och metoddel kommer en litteraturdel som innefattar en förklarande del om teodicéproblemet. Litteraturdelen innehåller också olika avsnitt vilka behandlar olika gudsföreställningar och diskussioner om för eller emot Guds existens. Efter litteraturdelen redovisar jag resultatet av de intervjuer jag har gjort. Denna del är upplagd så att jag först har försökt förklara hur prästerna besvarat min fråga om deras gudsföreställning. Därefter kommer deras svar, där de ger sin syn och förklaring på hur en god Gud tillåter ondskan att existera.

Efter intervjudelen kommer en analys av hur prästerna svarat på mina frågor. Här försöker jag betona likheter och skillnader i svaren. Jag kommer i detta avsnitt också att visa på hur svårt det är att förklara vad eller vem Gud är. I detta avsnitt visar jag också att även präster har mycket svårt att komma med rimliga argument för att det finns en god och allsmäktig Gud samtidigt som vi lever i en värld med ondska som ett naturligt inslag.

Uppsatsen avslutas med en mycket kort sammanfattning av mitt arbete.

Nyckelord: Gud, präster, kristendom, teodicéproblemet, gudsföreställning, ondska, kvalitativ undersökning.

INNEHÅLL

1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte och mål.....	5
1.2.1 Frågeställningar	6
1.3 Forskningsläge	6
1.4 Metod.....	6
1.4.1 Metoddiskussion.....	8
1.4.2 Etiska överväganden.....	9
2 LITTERATURGENOMGÅNG	11
2.1 Teodicéproblemet.....	11
2.1.1 Historia.....	11
2.1.2 Det logiska problemet med det onda	12
2.1.3 Evidensproblemet med det onda.....	12
2.1.4 Ondska	13
2.1.5 Argument mot teodicéproblemet.....	14
2.2 Gudsföreställningar	17
2.2.1 Realism och anti-realism.....	17
2.2.2 Kognitivistisk och icke-kognitivistisk tro	20
2.2.3 Kognitivistisk uppfattning.....	20
2.3.4 Icke-kognitivistisk uppfattning.....	21
3 INTERVJUER	22
3.1 Frågan om vilken gudsföreställning präster har	23
3.2 Präster syn på teodicéproblemet.....	26
4 ANALYS	31
4.1 Analys av vilken gudsföreställning präster har	31
4.2 Analys av prästers syn på teodicéproblemet.....	32
5. SAMMANFATTNING	35
6 REFERENSLISTA	36
BILAGA 1	38

1 INLEDNING

Mina religionsstudier på högskolan har bestått av många olika moment och variationer på inläring. Den form av lektion som troligen etsat sig fast mest i mitt minne är alla de diskussioner, både i smågrupper och i helklass, som uppstått. I synnerhet gäller detta min senaste termin som till stor del har kommit att handla om religionsfilosofi. Denna gren av religionsvetenskapen består av färre konkreta inslag om man jämför med exempelvis grenarna religionshistoria eller avsnitten om specifika religioner. Just det faktum att religionsfilosofi inte är så konkret och att det inte heller finns säkra svar på alla frågor, gör det till ett ämne där det är naturligt med stora diskussionsinslag.

Den del jag har ”fastnat” för och som jag tycker är mycket intressant är avsnitten om existensen av en god Gud vs ondskan i världen. Är det möjligt att förena denna typ av tro, samtidigt som vi vet med oss att det förekommer ondskan och lidande i världen? Jag tycker också det är mycket fascinerande att diskutera vilka olika gudsföreställningar folk har. Det är spännande med den här typen av diskussionsämnen, som exempelvis hur man ser på Gud, där man i mina ögon inte kan ha fel, bara olika åsikter.

1.1 Bakgrund

Inom den traditionella kristna trosuppfattningen beskriver man Gud som något fullkomligt och perfekt. Några av de viktigaste och vanligaste orden som används för att beskriva Gud är allsmäktig, allvetande och allgod. Dessa tre begrepp är i sig varken motsägelser till varandra eller speciellt svåra att förstå. Problemet uppstår när man kombinerar denna beskrivning av Gud med hur situationen ser ut i världen. I stort sett varje dag kan vi se nyhetsprogram på TV som innehåller reportage från olika krigszoner, naturkatastrofer, svältkatastrofer och liknande. Jag vågar också påstå att det inte går att finna en enda morgon- eller dagstidning som är helt befriade från ”negativa” reportage eller artiklar. Lokala morgontidningar innehåller ofta artiklar om stölder, skattefusk och misshandel.

Jag tror att de flesta personer betraktar ovanstående begrepp som krig, misshandel och stöld som övervägande onda. Alltså kan vi enas om att världen inte är fri från ondskan, det finns personer som genomför handlingar med uppsåt att döda, stjäla och hota eller tortera andra

människor. Inte ens naturen, med sina torrperioder, jordbävningar och översvämningar kan betraktas som ständigt god mot mänskligheten.

Om vi kombinerar Guds egenskaper enligt den kristna tron med hur världen ser ut med ondskan som förekommer i olika former så har vi ett problem. En alltigenom god Gud som kan och vet allt, varför tillåter han ondskan att existera? Detta är ett flera tusen år gammalt problem och går under benämningen teodicéproblemet. I Nationalencyklopedin förklaras ordet så här: *Teodicéproblemet*: frågan hur det onda kan existera om världen är skapad av en god och allsmäktig Gud.¹

Bibeln innehåller knappast något svar på teodicéproblemet, även om det finns avsnitt som tar upp ondska och olyckor som kan få en person att börja tvivla på Guds existens. Det finns inte heller någon som har lyckats komma fram till ett svar som blivit det allmänt vedertagna inom kristendomen.

1.2 Syfte och mål

Syftet med detta arbete är dels att undersöka vilken gudsföreställning några olika präster inom Svenska kyrkan har, dels att undersöka hur dessa präster ser på, samt argumenterar kring teodicéproblemet. En del av prästers yrkesuppgifter är att företräda och förkunna den kristna tron. De får i sitt yrke också samtala med personer om deras tro och deras gudsuppfattning. Kan samtal med svårt sjuka eller med någon som nyss råkat ut för en personlig tragedi få en präst att revidera sin gudsbild, eller kanske till och med börja tvivla på Guds existens? Och vad säger man som präst till någon som precis mist en nära anhörig och som menar att det inte kan finnas en Gud? Jag har utifrån denna bakgrund valt att göra intervjuer med fem präster för att se vilken gudsuppfattning de har.

Jag skulle också vilja veta mer om hur präster, som i sitt yrke ofta kommer i kontakt med sorg, lidande och död, ser på teodicéproblemet. Med anledning av de svårigheter som teodicéproblemet innebär och dessutom betraktas som ett av de främsta argumenten mot Guds existens, vore det mycket intressant att undersöka hur präster ser på just detta problem.

¹ <http://www.ne.se/teodiceproblemet>

Som bonusmål kan tilläggas att jag ser detta arbete som en chans att få ytterligare perspektiv på ett ämnesområde som troligen aldrig kommer att bli inaktuellt. Jag känner att jag, som blivande religionslärare, inte kan bli för påläst på detta område.

1.2.1 Frågeställningar

- Vilken gudsuppfattning har några präster inom den Svenska kyrkan?
- Hur argumenterar präster kring gudsfrågan med tanke på teodicéproblemet?

1.3 Forskningsläge

Forskningsläget vad gäller prästers syn på teodicéproblemet är ytterst begränsat, för att inte säga så gott som obefintligt. Vid en sökning på Internet finner jag många frågor om ämnet, mest på olika typer av forum, men det är sällsynt att en präst har försökt besvara frågan. På Svenska kyrkans hemsida finns dock en avdelning som heter Fråga prästen² och där finns några funderingar kring just Gud och ondska. Det faktum att jag inte har någon tidigare forskning att luta mig mot eller jämföra mina resultat med ser jag enbart som positivt. Detta får mig att känna mig mer objektiv i mitt arbete eftersom jag inte har några tidigare verk att utgå ifrån som på förhand skulle kunna påverka min uppfattning. Vad gäller prästers gudsuppfattning har jag inte heller hittat någon tidigare forskning. Även här är Svenska kyrkans hemsida det närmaste jag kommer ett svar från en präst. Dock får dessa inlägg betraktas som mera frågespaltsmässiga än vetenskapliga.

1.4 Metod

Jag har valt att göra min undersökning som en kvalitativ respondentundersökning. Detta innebär att det är mina intervjupersoners tankar och åsikter som är undersökningsobjekten. Jag har ställt mina frågor mot bakgrund att få fram kunskap om just det som ingår i min frågeställning. Jag har försökt att följa ett så identiskt upplägg som möjligt i mina intervjuer. Att få det helt identiskt är dock omöjligt i en kvalitativ frågeundersökning eftersom

² <http://www.fragaprasten.nu/>

intervjupersonerna kommer med olika svar, vilket leder till olika följdfrågor och så vidare. Mina frågor (se bilaga 1) har dock utgått från samma mall och i de fall intervjupersonerna inte själva besvarat mina följdfrågor automatiskt, har jag ställt dem.

Anledningen till att jag valt just samtalsintervjuer som underlag för min undersökning är att jag finner denna metod bäst lämpad. Jag anser att mina frågor är av en typ som man inte kan få tillräckliga svar på via en kvantitativ undersökning. Min undersökning gick heller inte ut på att försöka finna svar på hur många gånger ett specifikt svar förekommer. Jag är inte heller ute efter att undersöka huruvida det förekommer enighet eller oenighet i svaren. Eftersom frågorna är av en mycket öppen och individuell typ, anser jag att det inte finns något annat sätt att genomföra en dylik undersökning på. Med tanke på hur komplicerat teodicéproblemet är, anser jag att undersökningen hade framstått som alltför ytlig om jag till exempel sökt svar genom en surveyundersökning.

Jag genomförde min undersökning med att fråga en specifik yrkesgrupp, präster. Anledningen till att jag valde just präster är att jag anser att det är mycket intressant att höra hur de ser på Gud och vad de anser om Gud och problemet med det onda. I deras yrkesroll kommer de ständigt i kontakt med begreppet Gud, antingen genom sina egna ord eller genom att lyssna på andra. Det är också prästen som under gudstjänster håller i böner och ger oss välsignelsen. Präster är också ett av de yrken som ofta får se död, sjukdomar, sorg och lidande på nära håll. Därför tycker jag det är intressant att fråga dem hur de ser på Gud och hur han kan tillåta det onda att existera.

Jag valde att intervjua fem präster, två kvinnliga och tre manliga. För en kort presentation av intervjupersonerna– se avsnittet *Intervjuer*, sidan 19. Att det blev just fem till antalet motiverar jag med att jag finner det fullt tillräckligt för ett arbete av detta slag. Man skulle kunna tänka sig att intervjua fler, men risken finns då att det hade blivit mer ytligt när jag tvingats ta hänsyn till det sidantal jag har att tillgå för detta arbete. Mitt urvalsarbete när det gäller intervjuer skedde genom att jag aktivt letade på Svenska kyrkans sidor. Jag hade för avsikt att hitta ungefär lika många manliga som kvinnliga präster. Jag försökte också få tag på präster som inte var lika gamla. Min tanke med detta var att jag ville ha både män och kvinnor samt äldre och yngre präster. Detta för att undvika risken att svaren på mina frågor skulle kunna tolkas som genus- eller åldersbaserade.

Jag ringde upp de personer jag valt ut och gav en kort förklaring till varför jag ringde. Jag meddelade också vad mitt arbete handlade om och därefter frågade jag om de var intresserade av att ställa upp för en intervju. Jag delgav inte de specifika frågorna när jag bokade tid för intervju. Till min stora glädje var det ingen som avböjde. Själva intervjuerna genomfördes på så sätt att jag presenterade mig, berättade om min skolgång och mitt arbete. Jag frågade om de hade något emot att jag spelade in samtalet. Ingen av intervjupersonerna hade några invändningar mot att jag spelade in samtalen. Vid samtliga tillfällen var det endast jag och intervjupersonen närvarande vid samtalet, undantaget min intervju med Tomas. Vid min intervju med Tomas fanns två andra personer närvarande, dels en prästkollega till honom, dels en praktikant från en gymnasieskola. Jag tolkar det inte som att närvaron av dessa två personer överhuvudtaget påverkade Tomas i hans svar.

I min litteraturredel har jag använt mig mycket av Ulf Jonssons bok *Med tanke på Gud* (2008). Jag fann denna bok mycket bra och dessutom innehöll den de flesta av de bitar jag kände var av vikt för mitt arbete. Även om jag också använt andra böcker får Jonssons bok ses som den centrala boken för mitt arbete. Ulf Jonsson är docent i religionsfilosofi och även chefredaktör för den kulturella och religiösa tidskriften Signum. Ulf Jonsson har även gett ut andra böcker om just religionsfilosofi, till exempel *Kritiska tänkanden i religionsvetenskapen* (2009).

Jag har också använt mig flitigt av boken *Förnuft och religiös tro* (1997). Denna bok är författad av Michael Peterson (f 1950), en amerikanske professor i filosofi. Michael Peterson har också gett ut andra böcker, exempelvis *The Problem of Evil* (1992) och *God and Evil – An Introduction to the Issues* (1998).

En bok som ligger till grund för mitt arbete men som inte använts speciellt mycket är *Illusionen om Gud* (2007) av Richard Dawkins (f 1941). Den brittiske författaren Dawkins är professor vid universitet i Oxford och har tidigare gett ut böcker som *Den själviska genen* (1976) och *Den blinde urmakaren* (1986).

1.4.1 Metoddiskussion

För att få svar på mina frågor har jag valt att genomföra en studie som grundar sig på intervjuer av fem präster. Redan när jag valde ämne för detta arbete visste jag att det skulle komma bli en kvalitativ metod som låg till grund för mitt arbete. Min frågeställning är alltför djup för att jag skulle kunna använda mig av en enkät eller någon annan form av kvantitativ

undersökning. Inte heller fanns det någon möjlighet att få svar på mina frågor genom en ren litteraturstudie, mest beroende på att jag inte har hittat något tidigare arbete som behandlar mitt ämne.

När jag i efterhand lyssnar igenom mina inspelade intervjuer upptäcker jag att jag uppträder annorlunda vid första intervjun jämfört med sista. Jag ställer visserligen samma frågor, men jag kanske har mer tålamod och vågar invänta prästernas svar mera i de senare intervjuerna. I takt med att jag också känner en aning större erfarenhet mot slutet kanske jag vågar ha en aning mer utmanande ton i mina följdfrågor i de sista intervjuerna. Hade jag genomfört fem nya intervjuer idag hade de troligen varit aningen mer lika i sin utformning. Jag ser det dock ändå som att jag fått svar på mina frågor.

1.4.2 Etiska överväganden

De personer som jag valt att intervjua blev informerade om deras svar kommer att behandlas i enighet med de fyra grundläggande forskningsprinciperna:³

- Informationskravet. Intervjupersonerna har blivit informerade om intervjuernas användningsområde samt arbetets syfte. Under denna punkt ligger också att de intervjuade informerades om vem jag som intervjuade var, vilken skola jag företrädde, samt vilket ämne jag läser för tillfället.
- Samtyckeskravet. De präster som jag valde att intervjua valde själva att medverka. De fick avbryta intervjun om de ville. Förhållandena under vilka intervjuerna utfördes bestämdes av prästerna själva. Inga beroendeförhållanden förelåg mellan intervjuare och intervjuperson.
- Konfidentialitetskravet. De insamlade uppgifterna från intervjupersonerna har, och kommer att, behandlas under strikt konfidentiella former. Intervjuerna spelades in med intervjupersonernas samtycke. Dessa inspelningar kommer att användas till att färdigställa detta arbete. De kommer att sparas i cirka ett år och därefter raderas.
- Nyttjandekravet. De uppgifter som samlats in under arbetets gång kommer enbart att användas för detta forskningsarbete. Inga av de insamlade uppgifterna kommer att användas eller utlånas för kommersiellt eller icke-vetenskapligt bruk.

³ <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Intervjupersonerna har också blivit informerade om att detta forskningsarbete, i sin färdiga version, kommer att betraktas som en offentlig handling. Det kommer att finnas tillgängligt för allmänheten att läsa, både i pappersformat på Kristianstads Högskolas bibliotek samt som datafil på en databas som kan nås via Högskolan Kristianstads hemsida.

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Mitt arbete avhandlar två huvudfrågor. För det första hur präster argumenterar kring teodicéproblemet, men också vilken gudsföreställning de har. I min första del av litteraturdelen kommer jag att gå igenom teodicéproblemet och i min andra del avhandlar jag olika sätt att se på Gud.

2.1 Teodicéproblemet

Teodicé kommer av grekiskans ord för ”theos” (Gud) och ”dike” (rättfärdig)⁴ och syftar på det problem inom religionen som går ut på att det är omöjligt att det både existerar en god och allsmäktig Gud samtidigt som det finns ondska.

2.1.1 Historia

Teodicéproblemet är inte på något sätt ett nytt problem. Själva ordet myntades förvisso inte förrän på 1700-talet av den tyske matematikern och filosofen Gottfried Wilhelm von Leibniz i sitt verk *Essais de Théodicée* (1710).⁵

Teodicéproblemet är det argument som brukar användas som det vanligaste och starkaste argumentet mot Guds existens. Det är svårt inom kristendomen att samtidigt försvara den kristna grundtanken med en god och allsmäktig Gud och samtidigt erkänna att det faktiskt existerar ondska. Problemet blir mycket tydligt om vi ställer upp argumenten i punktform:

1. Gud är allgod och vill eliminera allt ont.
2. Gud är allsmäktig och kan eliminera allt ont.
3. Gud är allvetande och känner till allt, även allt ont som sker i världen.
4. Det existerar ondska i världen.

Dessa, till synes, fyra oförenliga argument utgör kärnan i teodicéproblemet. De tre första punkterna, som utgör den traditionellt kristna synen på Gud, är fullständigt kompatibla med varandra. Det är först när vi lägger till punkt fyra som vi får en konjunktion som ser omöjlig ut. Uppfattningen att dessa punkter är oförenliga med varandra används som ett starkt

⁴ Eriksson, Stefan: <http://www.existentiell-tro.net/rf/filoteod.htm>

⁵ <http://www.thephilosophy.net/leibniz.htm>

argument mot Guds existens. Den brittiska etologen och evolutionsbiologen Richard Dawkins karakteriserar teodicéproblemet som ”problemet som håller teologerna vakna på nätterna”. Dawkins egen syn på teodicéproblemet har inte sin utgångspunkt i att det blir ett ologiskt problem i och med tillägget av den fjärde punkten ovan. Han pekar istället på att det är punkt nummer ett som gör det ologiskt. Han menar att existensen av en allgod Gud inte ingår i hans definition av gudshypotesen. Att Gud skulle vara god betraktar han enbart som ett önskvärt tillägg.⁶

Det finns två varianter av argumentet som använder denna oförenlighet som bevis mot att det kan finnas en Gud.

2.1.2 Det logiska problemet med det onda

Det logiska problemet med det onda har de senaste hundra åren ansetts vara den starkaste invändningen mot en existerande Gud.⁷ Som namnet antyder lägger man fokus på just det logiska. Man menar att det är logiskt ohållbart att det kan finnas en Gud med de ovanstående egenskaperna samtidigt som det finns lidande och ondska i världen eftersom påståendena motsäger varandra. Man menar följaktligen att påståenden i ett argument som motsäger varandra kan inte alla vara sanna. Anhängare av denna grupp brukar dock lägga till några premisser till ovanstående fyra punkter. En av dessa tilläggspremissor är att motsatsen till det goda är ondska. Man menar också att eftersom Gud anses vara alltigenom god måste vi också förutsätta att han gör vad han kan för att eliminera det onda, i synnerhet OM han förmår att göra det. Om denna Gud också kan tillskrivas egenskapen allsmäktig så kommer den också att ta bort all ondska. Men eftersom det nu existerar ondska kan det således inte existera ett sådant väsen.⁸

2.1.3 Evidensproblemet med det onda

Den andra huvudgruppen som använder sig av teodicéproblemet för att hävda Guds icke-existens använder sig av samma grundtanke, men man är lite försiktigare i sin slutsats. Skillnaden från föregående grupp är att man inte hävdar att argumenten i teodicéproblemet är logiskt oförenliga. Man fokuserar istället på det orimliga eller osannolika i att det kan existera en Gud när världen innehåller så mycket ondska. Man hävdar inte rakt ut att de fyra punkterna

⁶ Dawkins (2006), s 128

⁷ Jonsson (2008), s 269

⁸ Jonsson (2008), s 270

i teodicéproblemet är totalt oförenliga. Istället menar man att det är högst osannolikt att det existerar en Gud med dessa fyra påståenden som utgångspunkt. En av de främsta förespråkarna för detta argument är den amerikanske filosofen William Rowe (f 1931). Han menar att om Gud finns så måste vi förutsätta att han vill och kan förhindra ondska. Ändå förekommer det exempel på sådant som vi uppfattar som extremt och meningslöst lidande och detta, menar Rowe, gör det osannolikt att Gud finns. Rowe reserverar sig dock genom att Gud kan existera men är i så fall inte allgod eller allsmäktig.⁹

2.1.4 Ondska

Vad är ondska? Även om alla människor är överens om att världen inte är fri från ondska så betyder det inte att alla har samma sätt att definiera begreppet. Det finns saker som onekligen går under beteckningen onda, till exempel svält, plågsamma och dödliga sjukdomar eller naturkatastrofer. Men det finns andra saker där man kan ha olika åsikter om huruvida de är onda eller goda. Exempelvis kan barnaga ses som totalt förkastligt och ont av några medan det av andra betraktas som en naturlig del av en uppfostran hos andra. Det samma gäller för begrepp som månggifte, dödsstraff eller abort. Det finns alltså ingen total världslig enighet om vad som faller under begreppet ondska. Till stor del beror detta på historiska och kulturella skillnader. Ur ett svenskt nutidsperspektiv betraktas månggifte av många som något ont och otänkbart, inte bara på grund av att det är olagligt utan också ur ett jämställdhetsperspektiv. I andra kulturer, till exempel i Afrika och i Asien, är dock månggifte helt legitimt och ett naturligt inslag. Ett annat exempel är dödsstraff, som idag ses som något ont av stora delar av världens befolkning. I ett historiskt perspektiv har dödsstraff betraktats som ett fullkomligt naturligt inslag i straffskalan.

Man kan också tänka sig att naturkatastrofer som betraktas som alltigenom onda för människan kan ses som goda om man ser till naturens kretslopp. Till exempel kan en skogsbrand eller orkan vara av godo för djur- och växtlivet på sikt trots att det är ont och destruktivt ur människornas perspektiv. På liknande sätt kan dödliga sjukdomar som orsakar lidande och död för miljoner människor ändå ses som något gott över en längre period om det bidrar till att minska trångboddhet och svält för de överlevande.

⁹ Jonsson (2008), s 278

Även om det inte är helt enkelt att komma med en enhetlig definition på begreppet ondska kan man dela in begreppet i två vida kategorier: Moraliskt ont och naturligt ont. I kategorin moralisk ondska ryms de onda handlingar där människor kan hållas moraliskt ansvariga. Exempel på ondska som hamnar här är mord, stöld, lögn och liknande. Det är inte bara handlingar som klassas som moraliskt ont, även onda karaktärsdrag placeras här, till exempel girighet och oärlighet.¹⁰

I den andra kategorin, den naturliga ondskan, hittar vi den form av ondska som inte har sitt upphov i mänskliga handlingar. Här hittar vi smärta, död och lidande som uppstår på grund av naturkatastrofer och sjukdomar, som eldsvådor, svältkatastrofer och AIDS.¹¹

Filosofen William Rowe menar att det finns många typer av handlingar som vi till en början kan uppfatta som enbart onda men som ändå på sikt kan leda till något gott.¹² Han nämner exempelvis de handlingar som vi kan uppfatta som onda men som på sikt leder till en större självinsikt eller till en större moral. Han menar att om vi levde i en värld där ingen någonsin skulle skadas eller drabbas av smärta hade vi heller inte mognat vad gäller ansvar. Även när det gäller djur kan vi se en fördel med att det sker handlingar som vi människor uppfattar som onda och meningslösa. Det kan handla om att en art lär sig vilka faror eller fiender som ska undvikas. Ett annat exempel kan vara att vissa djurarter ibland leker med sina bytesdjur innan de äter upp dem. Det kan av oss människor uppfattas som onödigt grymt medan det för detta rovdjur är en träning i att fånga bytesdjur. På sikt kan alltså denna typ av ondska leda till att en djurart har större chans att överleva.

2.1.5 Argument mot teodicéproblemet

Många filosofer och vetenskapsmän har försökt sig på att lägga fram olika typer av ”försvarsargument” mot teodicéproblemet. Det kanske mest välkända försvaret belyser problemet genom att påstå att Gud frivilligt gett upp sin allsmäktighet genom att förse sin avbild, människan, med en fri vilja. Allt moraliskt ont som då uppstår i världen beror således på den mänskliga faktorn och därför kan inte Gud lastas för detta. Kort sagt beror det onda i världen på människan och inte på Gud.

¹⁰ Peterson m fl (1997), s 109

¹¹ Peterson m fl (1997), s 110

¹² Jonsson (2008), s 270

Invändningar mot detta argument kommer från religionsfilosofer som menar att man med detta argument gjort vissa inskränkningar i begreppet allsmäktig. Om Gud är allsmäktig borde han ju ha kunnat skapa ett bättre alternativ än en mänsklighet som med jämna mellanrum utför onda handlingar. En annan fråga är ju hur en allgod Gud har kunnat göra människor till sin avbild, även de som då inte är alltigenom goda. Kan människor som gör onda handlingar vara en avbild av en god Gud?

Ett omdebatterat inlägg i "den fria viljans försvar" har lagts fram av den amerikanske religionsfilosofen Alvin Plantinga (f 1932). Hans argument vill visa att förekomsten av ondska och Guds existens inte alls behöver vara oförenligt. Huvudtanken i Plantingas argument är att Gud inte har haft möjlighet att skapa en moraliskt god värld utan att riskera att den också kommer att innehålla moralisk ondska.¹³ Han menar att Gud har skapat en värld med varelser som har beskaffats med en fri vilja. Det har lagts fram olika typer av invändningar mot Plantingas påstående. Den australiske filosofen John Leslie Mackie (1917-1981) frågar: "Varför kunde inte Gud ha gjort människorna sådana att de alltid fritt valde det goda? Gud är ju, när allt kommer omkring, allsmäktig."¹⁴ Plantingas svar på Mackies fråga är att det är en logisk omöjlighet att Gud skulle ha skapat oss med vilja att bara fatta goda beslut och samtidigt betrakta det som att han skapat oss med en fri vilja. Om vi sätter argumenten bredvid varandra blir det lätt att se det oförenliga:

1. Gud skapar människan med en fri vilja att fatta vilka beslut han/hon vill.
2. Människan kan bara fatta moraliskt goda beslut.

Det går, logiskt sett, helt enkelt inte att förena dessa båda satser i ett hållbart argument. Nu kan man ju tänka sig att Gud skulle kunna skapa en värld helt utan varelser och på så sätt totalt eliminera all moralisk ondska. Enligt Plantinga skulle detta alternativ vara en stor förlust jämfört med att skapa en värld med varelser utrustade med en helt fri vilja och därmed också riskera att det uppstår moralisk ondska.¹⁵ Plantinga tar sitt argument ytterligare ett steg genom att människans fria vilja är en förutsättning för att det överhuvudtaget ska kunna existera kärlek. Med andra ord är den fria viljan något som måste existera om vi ska kunna besvara

¹³ Jonsson (2008), s 271

¹⁴ Peterson m fl (1997), s 112

¹⁵ Jonsson (2008), s 271

Guds kärlek och kunna älska varandra. Den fria viljan är något som måste finnas för att det ska kunna finnas moralisk godhet.

Det har också lagts fram argument mot Plantingas argument ovan där man menar att om Gud väljer att skapa individer med en fri vilja, har Gud också gjort vissa inskränkningar i sin egen allsmäktighet. Plantinga svarar att inte ens Guds allmakt sträcker sig till att göra handlingar som strider mot sig själv. Han kan exempelvis inte skapa fyrkantiga cirklar eller runda trianglar och han kan heller inte skapa människor med en helt fri vilja utan att också tillåta dem att göra felaktiga eller onda handlingar. Dessutom, menar Plantinga, är det ju så att i Guds allsmäktighet ligger det honom fritt att avstå från en del av sin makt, just som ett tecken på sin allsmäktighet.¹⁶

Hur bra eller hur välgrundat man anser Plantingas argument vara, så behandlar det enbart den moraliska ondskan i världen. Vi kan ju knappast blanda in människans fria vilja när vi diskuterar det naturligt onda eftersom denna typ av ondskan inte beror på några frivilliga eller medvetna val av människan. Självklart har det lagts fram olika modeller och försvar även när det gäller det naturligt onda. Den kanske mest kända teorin inom detta område kallas privationsteorin (*privatio boni*: brist på det goda). Denna teori lades fram redan av den nordafrikanske filosofen och biskopen Augustinus (354- 430). Han menade att ”Allt som finns är gott, ty Gud har skapat allt som finns och Gud skapar endast goda ting”. Augustinus menar vidare att det visserligen finns saker som vi människor uppfattar som onda men det beror enbart på att vi inte har förmågan att se allting i sitt rätta sammanhang. Gud har skapat allting av en anledning och allting fyller ett syfte i ett välplanerat och korrekt uppbyggt universum. Privationsteorin menar att när en människa uppfattar något som naturligt ont är det bara på grund av att vi ser det utifrån ett mänskligt och därmed också alldeles för snävt perspektiv. Augustinus menar således att ondskan fyller en funktion i ett helhetsperspektiv, ungefär som att en person med spindelfobi kan se spindlar som något ont. Men i naturens näringspyramid är spindlarna en viktig faktor eftersom ekosystemet hade kollapsat utan dessa små varelser.¹⁷

Augustinus menar också att det som vi människor kallar ondskan egentligen är ingenting eftersom det onda inte är något i sig självt. Han menar att det onda inte har någon substans

¹⁶ Jonsson (2008), s 272

¹⁷ Jonsson (2008), s 274

och inte kan existera på egen hand, till skillnad från det goda som klarar sig utan ondska. Även Thomas av Aquino använder sig av privationsteorin för att försöka förklara problemet med det onda. Han menar att allt världsligt består av två komponenter, dels viljan och förmågan att existera (esse), dels alla egenskaper (essentia).¹⁸ Enligt Thomas är allting skapat av Gud, men eftersom ondskan varken har existens eller egenskaper kan det heller inte existera. Han menar alltså att vi enbart kan förnimma det onda som en jämförelse med godhet. Av detta drar Thomas slutledningen att ondska enbart kan ses som en frånvaro av det goda, samt att eftersom det inte existerar kan det inte kan vara skapat av Gud. Om Gud inte har skapat ondskan kan han heller inte anses vara ansvarig eller skyldig till den naturliga ondskan.

Man ska också betänka att i många fall där vi människor betraktar en händelse som naturligt ond, ändå kan betraktas som ett resultat av vår fria vilja, i alla fall delvis. När till exempel en familj i Oklahoma får sitt hus förstört för tredje gången av en tornado, så beror det ju inte bara på tornadon. Varför väljer familjen att bosätta sig i områden där man vet att denna typ av väderfenomen sker med jämna mellanrum? Detsamma gäller vid översvänningskatastrofer, jordbävningar och vulkanutbrott. Och om jag till exempel fjällvandrar och blir halvt uppäten av en björn så är det ju min egen fria vilja som gjorde att jag i samma stund befann mig på samma plats som en farlig björn.

2.2 Gudsföreställningar

Hur ser Gud ut? Vilka egenskaper har Gud? Detta är frågor som vi egentligen inte har några som helst svar på. Vi har ofta en åsikt och många funderingar och inte sällan kan våra tankar sorteras in under olika vetenskapliga fack. Vi har ofta olika åsikter om det mesta, och Gud och Guds egenskaper är inget undantag.

2.2.1 Realism och anti-realism

Vad är verkligt? Kan man exempelvis påstå att Gud är verklig? Kan jag påstå att något förhåller sig på ett visst vis och förvänta mig att alla andra håller med mig eftersom jag anser mig ha starka belegg för mitt påstående? Hur man ser på verkligheten och vad man uppfattar som verkligt beror till största delen till vilken filosofisk inriktning man bekänner sig. När det gäller verklighetsuppfattning finns det två större grenar: realism och anti-realism. Skillnaden

¹⁸ Jonsson (2008), s 275

mellan dessa båda grenar kan sammanfattas i hur man uppfattar relationen mellan kunskapsobjektet (det man har kunskap om) och kunskapssubjektet (den som besitter kunskapen om något).¹⁹

Realismens grundtankar går ut på att saker finns till och har sina specifika egenskaper, oavsett om vi människor har kännedom eller vetskap om dem. En person som betraktar sig som realist menar att det är tingen själva och deras egenskaper som ligger till grund för våra uppfattningar och kunskaper om dem. Enligt realismen är alltså den rätta uppfattningen av vår omvärld en återspeglning av tingen så som de är i sig själva. Kort sagt, vår kunskap om vår omvärld bygger på vilka intryck den ger oss. När vi upptäcker nya saker är det sakerna vi upptäcker som ger oss kunskap genom att visa oss hur de ser ut. I takt med ny forskning och reviderande forskning sker ibland paradigmskiften, det vill säga att vi tvingas överge den tidigare rådande bilden inom ett vetenskapsområde. Realismen menar i de här fallen att människan har haft fel och de nya forskningsrönen bara korrigerar vår bild av hur verkligheten egentligen ser ut. En teori som visat sig vara fel har varit det på grund av teorin, inte på grund av verkligheten. Verkligheten är ju, enligt realismen, vad den är, oberoende av vad vi människor tycker eller vad vi anser oss veta om den.²⁰

Motsatsen till realism kallas anti-realism. Denna gren menar att det vi ser och upplever inte alls är tingen i sig, utan alla våra intryck om saker präglas av våra tidigare erfarenheter. Man kan säga att allt vi ser och upplever filtreras genom olika ”glas”, där ett står för vilken kultur vi lever i, ett för vilken tid vi lever i, ett för vilka intressen vi har, och så vidare. När bilden väl har filtrerats genom alla dessa ”glas” når bilden oss och då skapar vi oss en uppfattning. Anti-realisten menar helt enkelt att vi inte har förmågan att kunna se tingen som de är, vi kan bara se tingen utifrån de förutsättningar vi har, genom alla ”filter”. Anti-realists okända verklighet är således inte något givet som ligger färdigt för bedömning. Nya upptäckter skapas först när vi erfar dem med våra egna erfarenheter som bedömningsmall. I de fall det sker paradigmskiften menar anti-realisten att dessa sker på grund av andra teoriers påverkan, det vill säga att människans syn och erfarenheter har genomgått en förändring.²¹

¹⁹ Jonsson (2008), s 263

²⁰ Jonsson (2008), s 223

²¹ Jonsson (2008), s 236

Hur ser då realister och anti-realister på påståendet att Gud är verklig? En realist som påstår att Gud är verklig menar således att det är ett sant påstående. Om han tror att Gud existerar utgår han ju från att Gud existerar oberoende av oss människor. En präst som säger att ”Jag tror inte att Gud påverkas av om folk, eller jag, tror på honom eller inte” får betraktas som realist. Detta eftersom han då menar att det inte är hans erfarenhet eller tro som ligger till grund för Guds egenskaper. Istället uppfattar han Gud som någon/något som har sina egenskaper oberoende av oss människor. En anti-realist som säger samma sak, Gud är verklig, menar att Gud existerar, men bara på grund av att vi människor skapat honom. En anti-realist som pratar om huruvida Gud är verklig eller ej, utgår oftast från olika gudsbilder, det vill säga vilka föreställningar vi människor har om Gud. När en anti-realist pratar om Gud och Guds egenskaper måste man tolka dessa som hans/hennes egna och unika uppfattningar. Detta på grund av att anti-realisten ser på Gud genom sina egna erfarenhetsfilter och dessa filter är högst unika, ingen har ju exakt likadana livserfarenheter som någon annan. Det ska poängteras att teodicéproblemet egentligen är ett större problem för dem som har en realistisk syn. Problemet med en god Gud och ondskan handlar ju om det faktiska tillståndet i världen och om huruvida Gud verkligen har de egenskaper han tillskrivs enligt teismen. Eftersom teodicéproblemet behandlar ondskan som sker i den reella världen är det svårare att hävda att en Gud, med förmågor skapade av mänskligt tänkande, ska kunna ingripa mot ondskan.

Två religionsfilosofer som utgör sina respektive motpoler i fråga om realism vs. anti-realism är den brittiske religionsfilosofen Roger Trigg (f 1941) och anti-realisten Don Cupitt (f 1934). Trigg menar att: ”The very idea that there is a God, who exists independently of human conception lies at the very heart of religious faith. It is also the supreme example of a realist position.”²² Han menar alltså att Gud ska ses som en oberoende skapare och att detta är en av de mest centrala bitarna inom kristendomen. Han menar också att ”Våra mänskliga påståenden om Gud är sanna i den mån som de stämmer överens med Guds egenskaper, så som de är oberoende av oss”.²³ Trigg menar att denna oberoende Gud bekräftar realismens grundtankar, det vill säga att det finns sanningar som är objektiva även om människan har någon kunskap eller vetenskap om dem.

I motsats till Triggs påstående menar anti-realisten Cupitt att Gud, precis som andra former av övertygelser, har uppstått i specifika kulturella och historiska situationer. Gud och gudsbilder

²² Jonsson (2008), s 243

²³ Jonsson (2008), s 244

är skapade av människor utifrån de förhållanden och villkor de lever i. Cupitt menar vidare att vi har bara tillgång till en verklighet, den som vi själva skapat. Utifrån dessa tankar är det svårt att föreställa sig att Cupitt faktiskt är en troende kristen. Han förstår att folk kan uppfatta hans tro som ateistisk, men han menar också att hans personliga uppfattning är att den enda chansen att kristendomen ska kunna överleva är genom en anti-realistisk tolkning.²⁴

2.2.2 Kognitivistisk och icke-kognitivistisk tro

Är det så att personer med en religiös tro också menar att det som de tror på är sant? Kan man förutsätta att en person med en stark kristen tro automatiskt tar för givet att det som sägs i Bibeln är sant? Svaret på dessa båda frågor måste vara nej. Vilken inställning man har till sanningsanspråken i exempelvis Bibeln eller till den religion man erkänner sig, beror helt på vilket synsätt du har när du definierar sanning. De två huvudinriktningarna när man diskuterar om trons anspråk på sanning är den kognitivistiska, respektive den icke-kognitivistiska uppfattningen om religiös tro.

2.2.3 Kognitivistisk uppfattning

Personer som bekänner sig till den kognitivistiska uppfattningen menar att tron gör anspråk på att berätta hur verkligheten är beskaffad. Man förutsätter att religiösa satser och teser ska betraktas som påståenden, antingen sanna eller falska. Om man har en kognitivistisk uppfattning läser man religiösa texter och trossatser som att de är deskriptiva, det vill säga att de ska läsas som beskrivningar av hur det förhåller sig. En person med denna uppfattning var Thomas av Aquino som menade att ”Att tro är att tänka med instämmande”. Thomas menar med detta att människor som tror också instämmer i sanningarna om Gud. Han delar också in sanningarna om Gud i två grupper. I första gruppen hittar vi sanning som övergår den mänskliga förmågan och som endast kan uppnås genom gudomliga uppenbarelser. I den andra gruppen, placerar Thomas de sanningar som vi människor är kapabla att uppnå med vårt eget förnuft. Båda grupperna är viktiga, men det är bara sanningarna i den första gruppen som tillhör den riktiga tron. I den andra gruppen ligger sanningar som han bara anser vara ett slags förstadium till den första gruppen.²⁵

²⁴ Cupitt (1997), s 85

²⁵ Jonsson (2008), s 191

2.3.4 Icke-kognitivistisk uppfattning

Personer som har en icke-kognitivistisk uppfattning om religiös tro menar att man aldrig ska tolka religiösa utsagor som fakta, eller som berättelser som återger verkligheten på ett korrekt sätt. Man menar att man inte får betrakta dessa utsagor med någon form av sanningsanspråk.²⁶ Det finns olika sätt att se på den icke-kognitivistiska uppfattningen. Exempelvis menade de logiska positivisterna att detta sätt är det enda raka eftersom man oftast inte kan bevisa sanningshalten i religiösa utsagor. Det finns också de som menar att religiösa texter inte ska ses som fakta utan istället ska betraktas som moraliskt förstärkande utsagor. En, för oss svenskar, känd person som står nära detta religiösa synsätt är den före detta ärkebiskopen, K G Hammar. Han menar att det inte är speciellt noga om det som står i Bibeln verkligen återger vad som hände på ett faktamässigt sätt. Han menar istället att Bibelns texter blir sanna när vi kan omtolka den så att den kan säga något meningsfullt till oss människor idag.²⁷ Han nämner som exempel berättelsen om när Jesus går på vattnet. Detta avsnitt tolkar K G Hammar inte bokstavligt, utan istället som att vattnet ska tolkas som kaos. Bibelns ord om att Jesus går på vattnet ska, enligt Hammar, tolkas som att Jesus budskap mildrar kaoset i varje människas inre. Andra exempel på den före detta ärkebiskopens icke-kognitivistiska uppfattning kan ses när han beskriver Jesus jungfrufödelse och Bibelns mirakler som liknelser och ren poesi.²⁸ För både personer med kognitivistisk och icke-kognitivistisk uppfattning kan den religiösa tron fylla många syften, men det är endast hos de med kognitivistisk uppfattning som den också uppfyller krav på sanning.

²⁶ Jonsson (2008), s 193

²⁷ http://www.svd.se/kultur/en-mansklig-tolk_84420.svd

²⁸ http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=53373&a=439056&lid=senasteNytt_611925&lpos=rubrik_439056

3 INTERVJUER

Till min stora glädje visade sig inte alls vara några problem att hitta präster som var villiga att ställa upp för intervjuer. Tvärtom verkade alla mer eller mindre glada över att få besvara mina frågor. Några uttryckte en viss glädje över att för en gångs skull prata om frågor som man normalt sett enbart håller för sig själv. Och trots att mina frågor inte går att besvara utifrån en mall eller facit, framhöll de flesta att det är viktiga frågor och att det är nyttigt att ibland fundera över eller diskutera denna typ av existentiella frågor.

Jag valde att låta intervjuva fem präster. En mycket kort presentation av dessa präster:

”Susanna”. Kvinnlig komminister²⁹, ca 35 år gammal. Arbetar i en församling i en mellanstor stad och har varit präst i knappt tio år.

”Rebecka”. Kvinnlig komminister, drygt 50 år gammal. Arbetar i flera olika mindre församlingar och har varit i yrket i ungefär 25 år.

”Petrus”. Manlig kyrkoherde³⁰, drygt 60 år gammal. Är kyrkoherde i en mindre församling. Har tidigare arbetat både som fängelsepräst och sjukhuspräst.

”Johannes”. Manlig kyrkoherde, knappt 60 år. Arbetar som präst i ett mindre samhälle. Har varit präst i ungefär 35 år.

”Tomas”. Manlig präst, knappt 60 år. Arbetar som präst i en mellanstor stad. Har också en ingenjörsutbildning som bakgrund.

I enighet med konfidentialitetskravet har jag valt fingera namnen.

²⁹ Komminister; präst i pastorat i Svenska kyrkan, medhjälpare till kyrkoherden. (www.ne.se/komminister)

³⁰ Kyrkoherde; innehavare av befattning som präst i pastorat i Svenska kyrkan, huvudansvarig för driften av församlingen. (www.ne.se/kyrkoherde)

3.1 Frågan om vilken gudsföreställning präster har

Det var viktigt för mig att prästerna fick besvara mina frågor helt utan min påverkan. Därför kändes det också väsentligt att jag gjorde vad jag kunde för att hålla mig till samma upplägg vid varje intervjutillfälle. Beroende på vilka svar jag fick och hur diskussionerna utvecklade sig, var det förstås omöjligt att skapa identiska intervjuer. Dock inledde jag varje intervju med samma fråga: ”Vad eller vem är Gud?”. Till en början besvarade mina intervjuobjekt denna fråga på samma sätt, nämligen med en längre stunds tystnad, som att de verkade oförberedda på, eller förundras över att någon kan ställa en sådan rak och knepig fråga. När prästerna efter denna tystnad hade samlat sig och verkar ha tänkt över sin kommande replik blev de desto mer pratsamma och berättade gärna hur de ser på vad eller vem Gud är.

Även om prästernas beskrivningar av Gud innehåller idel goda ord så är det ändå en hel del variation på svaren. Mitt första intervjuobjekt, Susanna, beskriver Gud som ett hjärta. Det centrala i hennes gudsuppfattning är kärleken. Inte bara den kärlek som Gud ger utan även den kärlek som vi som människor ger tillbaka till Gud eller till varandra. Hon menar vidare att Gud är någon som alltid finns med henne, någon som är god och vill gott. Gud är inte någon som sänder olyckor eller sjukdomar till människorna och han är inte heller någon som straffar oss människor. Hon menar också att Gud inte är något som går att personifiera, att den vanliga bilden av Gud som en skäggig man bland molnen är något som ”kyrkan tvingas brottas med”. Susanna beskriver också Gud som en treenighet med fadern som en abstrakt kraft, sonen (Jesus) som den konkreta och mänskliga gestalten och den helige anden som följer med oss. Hon säger att det är svårt att förklara vad Gud är, det är inte mätbart och en människas gudsuppfattning handlar om att tro. Susanna hoppas och tror att alla människor har förmågan att tro på Gud men att alla inte kan eller vågar släppa efter för något som inte är mätbart. Dock, menar hon, spelar inte detta någon roll för Gud, Gud ser alla och hjälper alla.

När jag ställer samma fråga till Rebecka svarar hon med att hennes gudsföreställning kan sammanfattas i tre ord: Gud är större. Hon berättar att hon fått denna devis från Lunds biskop Antje Jackelén, som har dessa ord som valspråk. Med dessa ord menar hon att man aldrig kan binda Gud till några begrepp, Gud är alltid större än alla begrepp. Man kan förvisso alltid beskriva Gud med hjälp av bilder men det finns inga bilder som beskriver eller rymmer hela gudaväsendet. Rebecka föreställer sig också Gud som någon som hela tiden är med oavsett vilken situation man befinner sig i. Hon betonar att man inte kan beskriva denna ”medföljare”

som ett skyddsnät eller en livlina utan som någon som bara vandrar vid sidan om som en trygghet. Hon försöker beskriva sin gudsbild med hjälp av en liknelse och berättar om det lilla barnet som blir tillsagt att gå ner i källaren och hämta något åt mamma. Men barnet vill inte gå själv och frågar om inte mamman kan följa med. Då menar mamman att då kan jag ju lika bra gå själv och frågar varför barnet inte vill gå ner i källaren själv. Barnet förklarar då att det finns en värmepanna där nere som låter jättemycket och som kan explodera. Mamman frågar då om inte värmepannan kan explodera om hon följer med. Barnet svarar då att ”jo, det kanske den kan göra.....men då är ju du med.” Detta, menar Rebecka, är en mycket bra beskrivning på hur hon ser på Gud. Som någon som är med i alla situationer men som ändå inte är något vaccin mot ondskan. Hon säger också att hon inte tvivlar på Guds existens, men att hon ofta ställer sig frågande till hans handlingar eller till och med blir arg på honom när det sker dödsfall som enbart verkar meningslösa. Men detta är en del av tron, att vi har rätt att bli arga på Gud, vi har rätt att ställa oss frågande till varför han inte gör något i vissa situationer.

Jag inleder min tredje intervju med att ställa samma fråga till Petrus. Han besvarar min fråga med ett kort skratt och verkar nästan uppgiven, som att det inte finns något svar. Och efter att ha tänkt en stund svarar han också att det inte går att definiera Gud. Petrus refererar, precis som Rebecka, till Antje Jackeléns devis ”Gud är större”. Han menar att just denna korta mening är en mycket bra definition på vad Gud är enligt honom. Petrus menar att det kvittar vilka fattiga ord eller vilka intelligenta beskrivningar vi använder när vi försöker beskriva Gud. Gud är ändå någonting som är oändligt mycket större och förmodligen också annorlunda än vad vi kan uttrycka. Gud är större än allting och vad vi människor kan förstå. Jag nämner i min intervju att jag tycker det är intressant att gudsföreställningar är väldigt individuella. Detta får Petrus att betona språkets betydelse för hur vi beskriver Gud. Han beskriver språket som ett mycket viktigt redskap i vår förmåga att diskutera kring och försöka beskriva Gud. Olika språkliga förutsättningar kan leda till olika beskrivningar av Gud och därmed också något som kan tolkas som individuella gudsföreställningar. Han nämner avsnittet i Bibeln där det står att Gud skapade människan till sin avbild. Petrus menar att vi inte ska tolka detta som att Gud ser ut som en människa utan i detta fall kan man tolka det som att båda är skapande. Gud går inte att personifiera, Gud är en transcendent kraft eller en positiv energi och inget som är mätbart eller någon/något som kan jämföras med något annat. Gud är också fullkomligt oberoende av vad vi som människor tycker om ”honom”, Gud blir inte större beroende på vad vi tycker. Petrus förtydligar att Gud kan bli större hos honom, alltså ta större

plats i hans liv eller bli mer betydelsefull, men han ändrar inte sig i verkligheten. Ett annat ord som Petrus använder för att beskriva Gud är allgod. Han menar att Gud kan bara älska och han säger att han personligen måste tro att Gud är allgod, om han inte hade den tron skulle livet vara mycket svårt att leva och fullt med frågor om vad som verkligen är gott eller ont. Vi kommer återigen in på att frågan om vilken gudsbild man har är väldigt individuellt. Petrus anser att Svenska kyrkan är väldigt liberal när det gäller gudsföreställningar. Som präst tillåts man ha en individuell syn och det finns inga regler eller lagar för vilken syn du ska ha på Gud.

När jag frågar Johannes om vad eller vem han anser att Gud är så svarar han direkt att man måste klargöra att det inte är fråga om en person som sitter på ett moln och dinglar med benen. Han menar istället att ”Gud är en ande, han finns överallt i oss alla, det goda i tillvaron”. Johannes beskriver Gud som en transcendent kraft som finns i allt, frågan består dock i om man väljer att släppa fram Gud. Att kunna släppa fram Gud och att kunna tro, menar Johannes, är en gåva. Ändå menar han att alla har en tro. Det finns exempelvis inga ateister, personer som kallar sig ateister tror också, men på något annat. Att vara ateist, menar Johannes, är alltså inte att vara icke-troende utan snarare att man uttrycker sin tro på ett annorlunda sätt, vilket för troende kan uppfattas som att man inte har någon tro. Eftersom jag uppfattar Johannes gudsföreställning mycket beroende på förmågan att kunna tro frågar jag honom om han någonsin tvivlar på Guds existens. Han svarar att tvivel är ett naturligt inslag för honom i hans tro. Tvivel är något som är både självklart och positivt. ”Om man inte tvivlar, lever man inte. Tvivel är något som driver människan framåt, något som gör att man går vidare i sin tro”. Han menar också att tvivlet så klart kan ta ”fel” väg och istället för att bli stärkt i sin tro kommer man till en punkt där man tvingas lämna sin kristna gudstro. Johannes poängterar att han tror att detta är ovanligt och nämner exempelvis stunder av sorg som tillfällen då människor nästan alltid blir stärkta i sin tro istället för tvärtom. Detta förklarar han med att personer som drabbas av sorg eller katastrofer upplever ett stöd i tron. ”Det är lättare att ta hand om det (sorgen) när man har en tro.”

Tomas, som inledningsvis får samma fråga som de övriga, dröjer en lång stund med att svara. Efter en stund svarar han att det är något centralt och viktigt, men att han inte vet så mycket om vad Gud är. Tomas säger att han bygger sin gudsföreställning på någon form av mystik. Han likställer Gud med någon form av igenkännande, ungefär som när man får ett brev av någon så vet man så gott som alltid vem det är ifrån innan man sett avsändaren eller

underskriften. Precis så är det med Gud när man läser exempelvis Jesu liknelser. I ett försök att konkretisera Gud så väljer han ord som samtalspartner och någon/något man har en stor tillit till. Han jämför tilliten till Gud med den blinda tillit han känner till en pilot när han åker flygplan, som någon man måste lita på. Tomas liknar också hans relation till Gud vid en särskild vänskap, inte en ytlig vänskap där man bara pratar väder och vind utan en vänskap där man både kan gräla med varandra och försonas och förlåta. Tomas betonar också att hans Gudsbild ständigt förändras, både beroende på vilken fas man befinner sig i i livet men också beroende på vilka prövningar man utsätts för. Även här liknar han sin gudsbild vid en vänskap, det kan vara en vänskap som övergår i förälskelse för att efter 30 år jämföras med en form av djup äktenskaplig trygghet. Jag frågar Tomas om han ibland har en personifierad bild av Gud. Han svarar att han låter Gud vara Gud och han egentligen är helt ointresserad av att försöka definiera honom, eftersom han inte vet något om det. Återigen betonar han mystiken som faktor när man pratar om gudsföreställningar. Att personifiera Gud överlåter han till fyraåringar som tror att Gud är en tjock skäggig gubbe som sitter på molnen. Ju äldre och mognare vi blir desto mer förändrar vi bilden av honom till något mystiskt och transcendent. Tomas har inte ens några problem med att säga att Gud inte finns under vissa perioder i livet, just eftersom vi inget vet och allt bara är mystiskt. Han sammanfattar det med att man har många olika gudsbilder som kommer och går genom livet. Han menar också att vi kan bli lite lurade av kultur och av vårt användande av språk i våra gudsföreställningar. Exempelvis pekar han på hur Gud har framställts genom åren i skulpturer och på tavlor. ”Jag älskar att se Michelangelos tavlor för att de är så fina, men att Gud skulle vara någon antropomorf figur, det har jag lämnat för länge sen.” Tomas menar också att det är ett sätt för konstnärer att måla Gud, man kan ju knappast måla en tavla med en transcendent kraft som motiv. Ett annat sätt att invagga oss med en personifierad gudsbild är hur vi använder språket. Först och främst är Bibeln ett verk där Gud pratas om som en man. Dessutom är det ett sätt för oss människor att legitimera vår tillit, om vi pratat om Gud som en ”den” eller ”det” så hade det varit mycket svårare att känna tillit. Tomas menar att vi hade haft svårt att anförtro våra liv till ett ”det”.

3.2 Präster syn på teodicéproblemet

Intervjuerna med prästerna inleddes alltid med att de fick berätta om sin gudsföreställning och därefter fick de berätta hur de ser på problemet med att en god Gud tillåter ondska att husera

på jorden. De var relativt överens om hur man kan förklara existensen av den moraliska ondskan medan jag upplevde det som svårare för dem att förklara den naturliga ondskan.

När jag frågar Susanna om hur hon ser på att det finns ondska i världen samtidigt som vi har en allsmäktig och allgod Gud svarar hon att hon har den klassiska synen som går ut på att Gud har skapat oss med en fri vilja. Vi är skapade med en så pass fri vilja att vi också tillåts göra onda handlingar, skulle vi enbart tillåtas göra goda handlingar hade vi inte haft en fri vilja. Dessutom kan man ju leka med tanken att Gud hade skapat en utopi och låtit oss leva det perfekta livet. Detta, menar Susanna, hade inte utvecklat oss som människor, man utvecklas genom kriserna. När jag frågar henne om ondskan som inte beror på den mänskliga faktorn säger hon att det är jättesvårt att komma med något svar. Hon inser att det är ett kristet ”problem” att Gud är både allgod och allsmäktig eftersom vi det i så fall inte skulle finnas någon naturlig ondska. Hon nämner cancer som exempel och säger att hon betraktar denna sjukdom som en symbol för det djävulska, även om hon inte tror på bilden av en himmel och ett helvete.. När det gäller den naturliga ondskan kan hon bara komma med ett svar och det är att Gud inte vill det onda, det är inte han som skickar cancer. Denna sjukdom kommer inte från himmeln, den finns på jorden. Hon betonar att Gud inte har övergivit en cancersjuk patient utan är hela tiden med, även i stunder av sorg eller smärta. Hon tillägger att det oftast finns en positiv aspekt när man drabbas av en katastrof, nämligen att på sikt utvecklas man som människa. Det kan ta lång tid och vi utvecklas på olika sätt, men dessa prövningar är positiva. När vi pratar om den naturliga ondskan nämner hon en strof från psalmen Tryggare kan ingen vara: ”Vad han tar och vad han giver, samme Fader han dock bliver”. Hon säger att hon har funderat mycket på dessa rader i samband med tankar kring teodicéproblemet. Just formuleringen ”Gud tar”. Tar Gud överhuvudtaget? Är det att Gud leder oss till sitt goda himmelrike och att det inte är en ond handling? Susanna sammanfattar sina tankar kring dessa frågor med att det är jättesvårt att komma med några svar.

När jag kommer in på teodicéproblemet i min intervju med Rebecka säger hon att det är ju så att nästan går det inte ihop. Den moraliska ondskan förklarar hon, på ett övertygat sätt, med att ”Gud inte vill ha en massa lydiga idioter, då kunde han ha skapat robotar istället”. Hon säger att hon själv inte skulle vilja leva i en värld där allting är perfekt, då hade hon ju själv levt som en robot. Samtidigt menar hon att Gud har släppt lite på sin allmakt genom att skapa oss med en fri vilja. Gud har skapat oss i tron att vi inte ska göra onda handlingar och på något sätt tagit en risk med att skapa oss som fria individer. När vi kommer in på den

naturliga ondskan så menar Rebecka att livet helt enkelt inte är fullkomligt. Man kan inte alltid säga att det finns en mening med det som sker, till exempel en jordbävningkatastrof, även om det ofta kommer något gott ur det i efterhand. Hon tar upp exemplet i Bibeln med Job som verkligen prövas och går igenom tuffa tider men som ändå slutar relativt lyckligt.

När jag i min intervju med Petrus frågar om hans syn på teodicéproblemet säger han direkt att det går helt enkelt inte ihop. Man kan inte förena tanken på en helt god och allsmäktig Gud med det faktum att det finns ondska. Guds allmäktighet sträcker sig till det att han skapade oss människor, och han skapade oss med en fri vilja. All moralisk ondska som sker kommer direkt från människor. Petrus radar upp handlingar som han betraktar som totalt meningslösa; barnvåldtäkter, pedofili, langning av narkotiska, mord och så vidare. Detta, menar han, är handlingar som enbart kommer från det mänskliga hållet, Gud har inget med dessa handlingar att göra. Handlingar av denna typ är absolut inte Guds vilja och det finns heller ingen mening med dem. Om man skulle kunna skylla alla onda handlingar på Guds vilja eller att Gud låter människan utföra dem på grund av att Gud har en mening med dem så menar Petrus att världen skulle bli omöjlig att leva i. Petrus är också av den uppfattningen att det finns någon form av ond kraft, precis som att det finns en god Gud. Han refererar till två avsnitt i Bibeln, bland annat kommer han in på avsnittet där Jesus befinner sig i öknen och djävulen försöker fresta honom på olika sätt. Jag frågar Petrus om denna onda makt/kraft kan vara en anledning till onskans existens. Han svarar att man säkert kan skylla en del av ondskan på jorden på onda andar, liknande de som Jesus pratar om i Bibeln. Han menar dock att vi ändå har en fri vilja att avstå från dessa frestelser. Andra faktorer som kan ligga till grund för vilka handlingar vi människor väljer att göra är arv och miljö, men i slutändan är det ändå vi själva som avgör. Petrus menar att vi inte är några vindflöjlar som utför våra handlingar utifrån vad Gud, djävulen eller andra människor tycker, våra fria handlingar ansvarar vi för helt själva. När jag istället låter diskussionen övergå till den del av ondskan som vi människor inte kan påverka poängterar Petrus direkt att detta är något som han inte betraktar som något Gud har en mening med. Han kommer in på barncancer och nämner att han tidigare arbetat som sjukhuspräst och sett (alldeles för) många sjukdomsfall som leder till döden. Han betraktar inte cancer och liknande sjukdomar som något som Gud skickar, och det är heller inte den mänskliga faktorn. Hans åsikt är att denna typ av ondska kommer av att vi inte är perfekta skapelser som lever i en perfekt värld. Vi är helt enkelt biologiskt nedbrytbara varelser som ibland drabbas av defekter. Gud har skapat oss med en förmåga att utveckla dödliga sjukdomar. Detta är bara en naturlig del av våra liv, det är ju så här naturen fungerar. Han

ställer en motfråga och undrar hur världen sett ut om vi inte haft denna typ av ondska. Om vi hade levt i miljontals miljarder år, hur hade världen sett ut då? Dessutom hade döden varit lika ”ond” om den kommit när vi haft ett långt liv. Han avslutar med att säga att han inte tror att allting slutar med döden, men vad som händer sen, det vet vi ju faktiskt inte. Jag tolkar detta som att Petrus menar att döden inte alls behöver vara en ond handling utan istället en övergång till något bättre.

När jag leder in min intervju med Johannes på teodicéproblemet svarar han snabbt att vi aldrig kommer att hitta ett logiskt svar på detta. Han anser att Gud är allgod, allsmäktig och allvetande och allting är skapat av Gud. När Gud skapade allt detta gav han människan en särställning, vi människor har skapats med en fri vilja och har fått en större intelligens till skillnad från djuren som istället har blivit begåvade med instinkt. I människans särställning ingår bland annat har vi med vår intelligens fått förmågan att förhindra den moraliska ondskan. Vår fria vilja gör dock att vi ibland väljer att göra onda handlingar av olika grad. Detta, menar Johannes, är en av nackdelarna med den fria viljan, men att alternativet hade varit att vi istället skapats som robotar. När vi övergår till den naturliga ondskan svarar Johannes att detta är något som ligger inbakat i Guds skapelse, men varför det ligger där det har han inget svar på. Han menar dock att vi människor, med vår intelligens, har förmågan att undvika en stor del av dessa naturligt onda ting. Som exempel nämner han att vi vet var det brukar ske jordbävningar, så varför fortsätter vi att bygga stora städer där? Ett annat exempel är svältdrabbade områden, varför bosätter vi oss där? Johannes säger också att det ju faktiskt finns en chans att Gud har en mening med allting, en mening som vi människor inte är kapabla att förstå, men att han inte tror att det är så eftersom Gud vill sin skapelse väl. Vi kommer in på en aktuell jordbävning som skedde samma morgon som jag intervjuade Johannes. Han menar att detta inte är något som Gud ligger bakom utan istället får betraktas som naturens gång. Detta är helt enkelt operfekta bitar som finns med i skapelsen, men Johannes menar att han inte kan svara på varför det är så. När jag frågar om det kan ligga en ond kraft bakom svarar han att det ju finns en ond makt i tillvaron. Precis som att vi har en transcendent god Gud så finns det en transcendent ond makt. Denna onda makt är alltså inte en djävul med horn och bockföt utan en kraft som finns inuti varje människa. Det är alltså en ständig kamp mellan det goda och det onda i varje människa där förhoppningsvis det goda segrar till slut. Han refererar till Bibeln där det förekommer texter som berättar om onda makter. Han betonar dock att han inte kan svara på vilka onda handlingar som man kan beskylla de onda makterna för.

Jag frågar Tomas vad han har för syn på teodicéproblemet. Han säger att han inte har några svar på detta, och ingen annan heller för den delen. Han menar ändå att hans personliga inställning till Gud och ondska är en kärleksfråga. Han säger att Gud måste ha skapat oss med en fri vilja, alternativet skulle ju vara att vi hänger i Guds trådar som marionettdockor, och det kan absolut inte vara Guds vilja. Man kan jämföra relationen Gud - människa med relationen förälder-barn. Man ger förutsättningar för ett gott liv och man försöker förklara vilka vägar som är de rätta, men ändå går det galet ibland. Den naturliga ondskan förklarar Tomas med att det bara är naturens gång och skapelsens villkor. Att vi människor lever och dör är ju något av det mest naturliga som finns. Tomas pekar ut genom fönstret och säger att:

– Visst är det vackert? Men det är ju ett slagfält. Jag menar, varenda insekt vill ju äta upp sin granne. Vartenda blad slåss ju om att få plats så att andra blad dör. Och när vitsipporna dör, då slår bokarna ut. Hela tiden detta död och liv, död och liv. Allting är ett ständigt kretslopp och detta är det enda vi vet, att allting och alla ska dö och att alla relationer tar slut. Detta är skapelsens villkor. Han menar att detta är händelser som måste ske och han frågar sig om det ens är meningsfullt att försöka dela upp den naturliga ondskan i gott eller ont. Jag tolkar hans fråga som ett indirekt påstående, att han egentligen menar att han finner det meningslöst att prata om gott eller ont när det gäller den naturliga delen av ondskan.

4 ANALYS

Efter att ha genomfört mina intervjuer, lyssnat på dem ett antal gånger och därefter skrivit ner deras svar, noterar jag att det inte skiljer sig speciellt mycket mellan svaren i fråga om gudsföreställning. Även min fråga gällande förekomsten av moralisk ondska besvaras på ett homogent sätt. När diskussionen istället kommer in på Gud och den naturliga ondskan blir svaren mer spretiga och vaga.

4.1 Analys av vilken gudsföreställning präster har

Det kan knappast betraktas som någon större överraskning att samtliga präster jag har intervjuat väljer att beskriva Gud med uteslutande goda ord. Begrepp som kärlek, tillit och trygghet är ord som ständigt återkommer. Det är inte heller någon som menar att deras Gud är ett dömande eller straffande väsen, som beskrivningen lyder i det gamla testamentet. Den enhetliga synen på Gud är istället att det är fråga om någon/något som endast vill gott. (Man följer helt den traditionellt kristna synen som även är en viktig del i teodicéproblemet.) Problemet med dessa svar är att de istället för att svara på frågan ”Vad (eller vem) är Gud?”, istället svarar på frågan ”Hur är Gud?”. Prästerna verkar tycka att detta är både viktigare och enklare att beskriva. I mina försök att hitta svar från prästerna vad de anser att Gud är för dem, finner jag att ingen menar att Gud är personifierbar. Alla verkar tycka att bilden av en tjock, skäggig man på molnen är förbehållet små barn. Två av prästerna menar att det inte går att definiera eller beskriva Gud eftersom vi inte verkar ha förmågan att beskriva honom. De menar att ”Gud är större”, det vill säga större än vad vi kan förstå och större än vad vi kan beskriva. De två präster som står längst ifrån varandra vad gäller synen på gudsbild är Johannes och Tomas. Johannes, som kanske hade den mest konkreta bilden av Gud, säger att ”Gud är en ande som finns i allt och alla och som är det goda i tillvaron.” Tomas menar istället att hans gudsbild bygger på mystik men att han samtidigt är helt ointresserad av att försöka beskriva Gud, han vet helt enkelt inget om det.

Även om inte alla säger det rakt ut, får jag ändå uppfattningen att alla fem intervjupersoner anser att Gud är något som existerar oberoende av vad vi människor tycker eller tänker. Gud ändrar inte egenskaper efter vad vi människor tror, även om exempelvis Tomas menar att vi ständigt reviderar vår gudsbild efter vilken fas i livet vi befinner oss i. De har således en helt realistisk syn på Gud, det vill säga att Gud existerar och har sina fasta egenskaper oavsett

vilken kunskap eller vilka bilder vi har av Gud. Av de intervjuade prästerna är det endast Tomas som vi ett tillfälle kommer i närheten av en anti-realistisk kommentar: ”Jag har inga problem med att säga att Gud inte finns under vissa perioder av livet.” Med tanke på att han menar att en människas gudsbild ständigt förändras tolkar jag honom som att med detta påstående inte menar att Gud slutar att existera under somliga perioder. Jag tolkar hans mening som att man under vissa faser i livet inte har förmågan eller intresset att tro på Gud. Att ingen av de intervjuade prästerna har en gudsbild som tillhör anti-realismen betraktar jag nästan som självklart. Skulle en präst ens kunna ha en gudssyn som innebär att man anser att Guds existens och egenskaper är ett mänskligt resultat, format av kultur, historia och samhälle? Det hade förstås varit väldigt roligt att i så fall komma med följdfrågan hur de kan tillbe en Gud som alltså skulle vara skapad av oss människor.

4.2 Analys av prästers syn på teodicéproblemet

Redan i min första fråga till prästerna, kommer vi in på teodicéproblemet. Samtliga fem präster väljer att beskriva Gud som en allgod varelse, vilket är ett av kriterierna för att teodicéproblemet ska vara just ett problem. Om man haft en gudsuppfattning där man menat att Gud inte bara vill gott utan också är en dömande eller straffande gud hade man kringgått problemet med det onda. Att inte betrakta Gud som ett allgott väsen skulle dock medföra andra komplikationer. Skulle man som präst varje vecka ge herrens välsignelse till sin församling utan att få samvetsqual?

Att problemet med en allgod Gud och en existerande ondska inte är någon enkel fråga att besvara logiskt framgår av prästernas första kommentarer när jag frågar dem:

Susanna: Det är jättesvårt att komma med något svar. Jag inser att detta är ett kristet problem.

Rebecka: Det är ju så att nånstans går det inte ihop.

Petrus: Det går helt enkelt inte ihop.

Johannes: Vi kommer aldrig att hitta ett logiskt svar på detta.

Tomas: Jag har inga svar på detta.....och inga andra heller för den delen.

Efter sina inledande kommentarer om teodicéproblemet visar det sig att samtliga har samma svar på frågan. Man menar att ondskan beror på det faktum att människan skapade oss med en fri vilja. Han valde att inte skapa oss som robotar eller marionettdockor och därför var han

”tvungen” att släppa på sin allsmäktighet. Prästerna menar att när det förekommer ondska och onda handlingar beror detta på människan och inte på Gud, Gud vill aldrig något ont. Alla fem intervjupersoner är alltså helt inne på Plantingas linje, och man följer hans argument fullt ut. Man är inte bara enig med honom när det gäller att vi är skapade med en fri vilja, vilket automatiskt innebär att vi också ibland begår onda handlingar. Intervjupersonerna följer också Plantingas vidare argument där han menar att vår förmåga att skapa moralisk ondska faktiskt är en förutsättning för kärlek och godhet. Precis som Plantinga menar prästerna att den moraliska ondskan är viktig eftersom denna typ av ondska får oss att utvecklas som människor.

Samtliga präster menar alltså att den moraliska ondskan inte kommer från Gud utan från människorna. Men hur förklarar de då den typ av ondska som inte beror på människan, exempelvis vissa sjukdomar eller naturkatastrofer? Den här typen av ondska är betydligt svårare att hitta några enhetliga svar på. Susanna har mest funderingar men kommer i stort sett fram till att det är jättesvårt att komma med några svar. De fyra övriga prästerna kan sägas ha liknande tankar kring problemet, även om det skiljer sig till en viss del. Rebecka menar att livet inte är fullkomligt. Petrus menar att det är en del av att vi är icke-perfekta varelser i en icke-perfekt värld. Johannes menar att den naturliga ondskan är något som ligger inbakat i Guds skapelse. Han väljer också att lägga över en del av det som många ser som naturlig ondska till den moraliska. Som exempel anser han att vi människor drabbas av jordbävningar på ett sätt som vi inte borde om vi hade utnyttjat vår intelligens och lagt städerna på mindre jordbävningsdrabbade områden. De fall av ren naturlig ondska som förekommer förklarar Johannes med att det är naturens gång. Tomas slutligen, förklarar den naturliga ondskan med att det är skapelsens villkor och att det därför kan betraktas som meningslöst att ens definiera något som naturligt ont. Det som betraktas som naturligt ont, menar Tomas är nödvändigt för liv och död i naturens kretslopp.

Två präster, Petrus och Johannes, nämner att det också finns onda makter i tillvaron. Båda verkar dock anse att dessa onda makter inte kan lastas för något som betraktas som naturlig ondska utan mer som en ond inre kraft eller ond frestelse som kan ligga till grund för moralisk ondska. Båda poängterar att vi människor har en fri vilja att ta avstånd från dessa onda krafter.

Bortsett från Susanna, kommer alltså de fyra övriga prästerna med liknande svar. De förklarar den naturliga ondskan i teodicéproblemet med att det är skapelsens villkor, att det är en del av

naturens gång eller att vi drabbas eftersom vi inte är perfekta varelser i en icke-perfekt värld. Detta, menar jag, är ett tecken på hur svårt det verkligen är att försöka svara logiskt på denna typ av frågor. Enligt mig försöker de inte förklara eller komma med några svar, de upprepar bara problemet med att en allgod Gud tillåter det onda att existera. Det faktum att de inte kan förklara det ologiska eller osannolika med teodicéproblemet pekar, enligt mig, på två saker: För det första visar det att det är ett mycket knepigt problem. Man har inga svar och man verkar ha dessutom ha en syn där man framstår som att man inte tror att människan någonsin kommer att kunna komma med någon förklaring. För det andra visar prästernas svar på att man har en ganska stor ödmjukhet inför problemet. Det faktum att alla på ett eller annat sätt uttalat säger att det inte går ihop får mig att se ett sundhetstecken i deras inställning. Istället för att ge sig in i krystade argument eller ohållbara förklaringar säger man rakt ut att det inte går ihop, det är teistiskt ologiskt. Man försöker att ge sin version i hur man ser på problemet, men ingen av de intervjuade påstår att de vet hur det egentligen ligger till. Enligt mig är detta en form av ”sund tvekan”.

Värt att notera är att ingen av intervjupersonerna i sina svar nämner Augustinus privationsteori, det vill säga ondska är en brist på gott och att Gud har en mening med allt han skapar, även det som vi betraktar som ont. Det närmaste dessa tankegångar vi kommer är Tomas som menar att den naturliga ondskan bara är naturens gång. Detta kan man ju tolka som att naturlig ondska som leder till döden bara är ett litet steg i naturens kretslopp och att en varelses död innebär förutsättning för födelse och liv för en annan. Lite långsökt kan man ju då tolka hans svar som att Gud kan ha en mening med den naturliga ondskan, nämligen bättre förutsättningar (i vissa fall) för de överlevande.

5. SAMMANFATTNING

Ett av mina syften var att, genom en kvalitativ intervjuanalys, undersöka vilken gudsuppfattning några präster inom Svenska kyrkan har. De präster jag intervjuat menar att Gud inte är något antropomorft väsen. Alla menar att Gud är en transcendent god kraft som inte är mätbar. Att försöka beskriva exakt vad Gud är något som verkar vara omöjligt, dels för att vi inget vet, dels för att vi människor inte har den språkliga förmåga som krävs för att beskriva Gud på ett fulländat sätt.

Mitt andra syfte var att undersöka hur de intervjuade prästerna argumenterar kring teodicéproblemet. När prästerna försöker förklara hur det kan finnas ondska i världen, trots att vi har en allgod och allsmäktig Gud, svarar samtliga att den moraliska ondskan beror på att vi har skapats med en fri vilja. Gud har reducerat sin egen allsmäktighet genom att tillåta oss människor att fatta vilka beslut vi vill. Samtliga präster menar att Gud hellre ser en värld med fria individer som ibland gör onda handlingar. En perfekt värld med fria människor som enbart är förmögna att fatta goda beslut och göra goda handlingar går inte ihop. Det är en logisk omöjlighet att skapa oss som fria varelser om vi inte tillåts att göra onda handlingar.

Människans fria vilja förklarar inte den naturliga ondskan, det vill säga de onda ting som uppstår utan mänsklig inblandning. Alla präster har mycket svårt att komma med någon logisk förklaring till hur detta går ihop. Man menar att det helt enkelt inte går ihop. I de fall man försöker förklara varför vi drabbas av sjukdomar eller naturkatastrofer, menar man att det är naturens gång. Denna ondska kommer inte av Gud, det ska mera ses som en naturlig del av skapelsen.

En sammanfattning av arbetet är att gudsföreställningar är något väldigt individuellt och den bild man har av Gud är inte heller så enkel att beskriva eller förklara.

Problemet med att det finns en god Gud samtidigt som det existerar ondska förklaras med att vi människor skapats med en fri vilja. Den naturliga ondskan är svårare att förklara, om ens möjlig eller meningsfull att försöka förklara. Kanske är det bara så enkelt som Johan, åtta år, säger när han får höra talas om teodicéproblemet:

-Jamen vad då? Gud måste väl sova ibland.

6 REFERENSLISTA

Litteratur:

Cupitt, Don (1997). *After God*. London: Weidenfeld & Nicolson

Dawkins, Richard (2007). *Illusionen om Gud*. Stockholm: Leopard

Jonsson, Ulf (2008). *Med tanke på Gud: en introduktion till religionsfilosofin*. 2., omarb. uppl. Skellefteå: Artos

Peterson, Michael L. (1997). *Förnuft och religiös tro: en inledning till religionsfilosofin*. Nora: Nya Doxa

Elektroniska länkar:

Eriksson, Stefan (1994): *Religionsfilosofer om teodicéproblemet - en kritisk översikt*. Tillgänglig på: <http://www.existentiell-tro.net/rf/filoteod.htm> (2011-04-29)

Hillås, Lars (2008): *En mänsklig tolk*. Tillgänglig på: http://www.svd.se/kultur/en-mansklig-tolk_84420.svd (2011-05-24)

Nationalencyklopedin. Tillgänglig på: <http://www.ne.se/> (2011-06-15)

Stylbäck, Sara (2005): *Omstridd och omtyckt ärkebiskop avgår*. Tillgänglig på: http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=53373&a=439056&lid=senasteNytt_611925&lpos=rubrik_439056 (2011-05-24)

Svenska kyrkan. Tillgänglig på: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=640992> (2011-05-25)

The philosophy net (2004): *Leibniz, Gottfried Wilhelm, 1646-1716*. Tillgänglig på: <http://www.thephilosophynet.com/leibniz.htm> (2011-04-29)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig på: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2011-04-12)

BILAGA 1

Frågor som ställdes till intervjupersonerna.

- Vad eller vem är Gud?

Följdfrågor:

- Kan man personifiera Gud?
- Egna tvivel på Guds existens?

- Om vi nu förutsätter att vi har en allgod, allsmäktig och allvetande Gud, hur förklarar du att det finns ondska i världen?

Följdfrågor:

- Teodicéproblemet och moralisk ondska.
- Teodicéproblemet och naturlig ondska.